

Hallituksen esitys Eduskunnalle Marokon kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että Eduskunta hyväksyisi Marokon kanssa 1. päivänä lokakuuta 2001 allekirjoitetun sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen ja voimaansaattamislakiehdotuksen. Sopimuksen tarkoituksena on selkiinnyttää erityisesti sijoituksia koskevia oikeudellisia perusteita maiden välillä sekä edistää ja tiivistää taloudellista yhteistyötä Marokon kanssa. Sopimuksen avulla halutaan varmistaa suotuisat edellytykset toisen sopimuspuolen kansalaisten ja yritysten sijoituksille toisessa sopimusmaassa sekä tunnustetaan tarve suojella niitä.

Sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun sopimuspuolet ovat ilmoittaneet toisilleen täyttäneensä valtiosäännöissään sopimuksen voimaantulolle asetetut vaatimukset. Esitykseen sisältyy lakiehdotus eräiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

Marokko on perustuslakinsa mukaan perustuslaillinen, demokraattinen ja sosiaalinen monarkia, jossa kansan tahtoa edustaa eduskunta. Kuningas on vakiinnuttanut asemansa kansansa johtajana. Hänen asemaansa tukee ennen kaikkea kansaa ja eri poliittisia suuntauksia yhdistävä yhteinen kysymys Länsi-Saharasta Marokkoon kuuluvana maakuntana sekä hänen perinteinen asemansa uskovaisten johtajana. Kuningas on Marokossa sekä maallinen että hengellinen johtaja. Päätätvalta oleellisissa ulko- ja puolustuspolitiikkaan sekä uskuntoon liittyvissä kysymyksissä on kuninkaalla.

Kuningas nimittää hallituksen jäsenet pääministerin esityksestä. Ihmisoikeuksia ja mielipidevapautta on alettu kuluvalle vuosikymmenellä kunnioittaa entistä enemmän. Nykyinen hallitus on lähes tulkoon selvittänyt menneet ihmisoikeusrikkomukset. Lehdistön vapaus on lähes länsimaista tasoa kun tilannetta verrataan muihin arabimaihin.

Parlamentti on syyskuussa 1996 suoritetun perustuslain muutoksen jälkeen kaksikamarinen. 325 alahuoneen jäsentä valitaan suorilla vaaleilla ja 270 ylähuoneen nimittämisestä huolehtivat kuntainliittojen, kauppakamarin, työnantajien ja ammattiyhdistysliikkeen edustajat. Parlamenttivaalit pidetään lain mukaan joka kuudes vuosi, mutta tästä on usein poikettu.

Marokon historiassa alaouiitien ajanjakson katsotaan alkaneen 1664, jolloin Moulay Rachid valloitti Fesin. Häntä seurasi Marokon kenties tunnetuin hallitsija Moulay Ismail, jonka aikana maata vaivanneet heimonkapinat tukahdutettiin. Marokkolaiset hävisivät 1844 lähellä Oujdaa käydyssä taistelussa Algeriaa hallussa pitävälle ranskalaisille joukoille. Taistelun jälkeen maahan alkoi saapua Euroopasta väestöä. Vuonna 1912 sulttaani Moulay Hafid pakotettiin hyväksymään ranskalaisten ehdot ja maasta tuli Ranskan protektoraatti. Protektoraatin ensimmäiseksi kuvernööriksi nimitettiin 1912 marsalkka Lyautey, joka huolimatta sisämaassa vallitsevasta sotatilasta järjesti seuraavien vuosien aikana maan hallintojärjestelmän toimivaksi,

rakennutti teitä ja satamia. Vaihtelevien poliittisten vaiheiden ja Ranskan arvovallan heikennyttyä Marokko julistautui itsenäiseksi 2.3.1956, hallitsijana sulttaani Mohammed V. Hän kuului alaouiitien dynastiaan. Mohammed V:n jälkeen valtakunnan hallitsijaksi tuli hänen poikansa Hassan II, joka otti käyttöön kuninkaan arvonimen. Tätä seurasi nykyinen hallitsija, hänen poikansa, Mohammed VI.

Rabatissa toimii n. 90 maan edustustot. EU-maista ovat edustettuina kaikki muut paitsi Irlanti ja Luxemburg sekä pohjoismaista kaikki pl. Islanti. Euroopan Unionin komissiolla on oma edustustonsa. YK:lla ja seitsemällä sen erityisjärjestöistä on omat edustustonsa.

Marokon talous on monipuolistunut viime vuosikymmenten aikana. Maatalous ja kaivosteollisuus (erityisesti fosfaatti) eivät enää ole samalla tavalla keskeisessä asemassa kuin aiemmin. Marokko on kuitenkin edelleen maailman suurin fosfaatin viejä. Vuositain suuresti vaihtelevasta sademäärästä vahvasti riippuvainen maatalous työllistää edelleen noin 40 % työvoimasta. Palvelusektori on laaja ja hyvin kehittynyt, muodostaen 55 % BKT:sta ja työllistäen noin 35 % työvoimasta. Matkailu on pääasiainen ulkomaisen tulon lähde.

Talouspolitiikan päätavoite on nostaa vuotuinen talouskasvu pysyvästi 5-6 %:n tasolle. Tarkoituksena on näin kohentaa työttömyystilannetta ja kansalaisten elintasoa. Marokon hallitus on päämäärän saavuttamiseksi, toisin sanoen houkutellessaan markkinoille koti- ja ulkomaisia sijoittajia, pannut alulle lainsäädäntöuudistuksia koskien pääomasijoituksia, öljyn etsintää ja tuotantoa sekä kaivosteollisuutta. Työoikeudellista normistoa uudistetaan työmarkkinoiden joustavuuden parantamiseksi. Toimenpiteisiin on ryhdytty myös julkisen sektorin kaventamiseksi yksityistämisen kautta ja myöntämällä uusia energiantuotantoa ja vesihuoltoa koskevia toimilupia.

Talouden kasvun turvaamisen lisäksi voidaan hallituksella katsoa olevan kolme muuta toisiinsa liittyvää talouspoliittista päätavoitetta: sosiaalipalvelujen turvaaminen köyhille yksityistalouksille, julkisen sektorin tehok-

kuuden lisääminen sekä talouden kuivuusjaksoista ja ympäristön pilaantumisesta johtuvan haavoittuvuuden vähentäminen.

Marokon raskas byrokraattinen koneisto asettaa talouden kilpailukyvyille huomattavan haasteen. Talouselämän puolelta tyytymättömyyden aiheina mainitaan myös korkeat rahoituskustannukset ja verotuksen ankaruus, infrastruktuurin heikkous ja vallitseva epävarmuus hallituksen harjoittaman talouspolitiikan tulevasta painotuksista. Tekstiiliteollisuus, matkailu, elintarviketeollisuus ja nouseva informaatioteknologia heijastelevat vahvimmin talouden nykyisistä ongelmista keskeisintä: kysyntää vastaavan koulutetun työvoiman riittämättömyys kahlitsee nykyiselle tasolle muuten hyvistä kehitysnäkymistä nauttivia teollisuusaloja.

Teollisuuden ja palvelualan kasvavasta merkityksestä huolimatta talouskasvu on edelleen vahvasti riippuvainen maatalouden suorituskyvystä. 1990-luvulla kärsittiin viitenä vuotena huomattavasta kuivuudesta, jonka seurauksena BKT:n vuosittainen kasvu ajanjaksolla jäi keskimäärin 2,8 %:iin. Kasvua on pidettävä heikkona, kun otetaan huomioon myös, että väkiluku kasvoi samanaikaisesti 1,9 %:lla. Vuoden 2000 puolivälissä esittämässään arviossa Maailmanpankki piti 6-8 %:n vuotuista talouskasvua edellytyksenä työllisyystilanteen parantamiseksi. Vuosittain tulisi pystyä luomaan 200 000 uutta työpaikkaa. Tähän ei kuitenkaan näytetä pääsevän ja työttömyysasteen voidaankin odottaa nousevan vajaan 30 :een prosenttiin vuoteen 2005 mennessä. Työttömyys onkin maassa krooninen vaiva, jonka hoitamisen kuningas Mohammed VI on asettanut hallituksen tärkeimmäksi tehtäväksi.

Kotimaisen tuotannon suojaamisen takia maa ei toistaiseksi ole ollut kovin houkutteleva ulkomaisille investoinneille. Niihin kannustaminen sopii lähinnä siinä tapauksessa, että Marokon omille markkinoille tulo on pääasiallinen tavoite taikka investoinnilla saavutetaan selvää kv. työnjaon etua kuten esim. tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa.

Suomen ja Marokon väliset suhteet ovat hyvät ja ongelmattomat. Suomen puolelta Marokko nähdään yhtenä Välimerikumpanina ja Marokko puolestaan näkee Suomen osana EU:ia.

Kauppa- ja taloussuhteissa meneillään on uusien arviointien aika. EU:lla ja siten myös Suomella on uusi ja vahva sopimusinstrumentti Marokon kanssa. Assosiointisopimuksen tavoite ja merkitys on ennen kaikkea kaupallis-taloudellisessa yhdentymisessä. Edelleen tietotekniikan kehittyminen Marokossa on päässyt nopeaan vauhtiin ja Suomi on siinä osallisena laite- ja verkkotoimittajana paikalle sijoittunein voimin. Tämän kehityksen myötä Suomen vienti kasvoi v. 2000 yli puolella. Puolet viennistä muodostuu elektroniikkatuotteista.

Paikan päälle sijoittuneita suomalaisia teollisuusyrityksiä on vain Nokia. Sen lisäksi paikalla ovat perinteiset matkatoimistot Aurinkomatkat ja Finnmatkat. Jotkut omaehtoisuuteensa luottavat pienet yritykset ovat niinkään ilmoittaneet aikomuksistaan sijoittua paikalle.

Kauppavaihto Marokon kanssa on noin 0,5 % Suomen kokonaiskauppavaihdosta. Tavaravientimme v. 2000 oli 439 mmk ja siinä oli kasvua 60 % edellisvuoteen nähden. Tavaratuontimme jatkui aiemmalla tasolla 143 mmk. Vaihtotasetta on tasapainottanut jo parinkymmenen vuoden ajan Agadirin matkailu.

Tavaravalikoima on molemmin puolin keskittynyttä. Suomi myy Marokkoon lähinnä puhelimia ja oheislaitteita (48 % viennistä), puutavaraa (18 %) ja säkkipaperia. Suomi puolestaan ostaa appelsiineja ja tomaatteja (50 %), elektronisia komponentteja (29 %) sekä vaatteita (19 %).

Lähes kaikilla muilla EU-mailla on jo valmis sopimus tai vähintäänkin neuvottelut käynnissä Marokon kanssa investointisopimuksen tekemiseksi. Suomalaisten yritysten etabloituminen Marokkoon on toistaiseksi ollut vähäistä verrattuna esimerkiksi ruotsalaisiin yrityksiin. Myönteisempää kehitystä voitaneen odottaa investointisuojausopimuksen myötä sekä EU:n ja Marokon välisen vapaa-kauppa-alueen tuomien etujen konkretisoituessa.

Suomella on ennestään voimassa sijoitusten suojelua koskevat sopimukset seuraavien maiden kanssa: Egypti (SopS 3/1982), Kiina (SopS 4/1986), Sri Lanka (SopS 54/1987), Malesia (SopS 79/1987), Unkari (SopS 20/1989), Venäjä (tehty Neuvostoliiton kans-

sa, SopS 58/1991, muutospöytäkirja SopS 57/1999), Tshekki (tehty Tshekin ja Slovakian liittotasavallan kanssa, SopS 73/1991), Viro (SopS 104/1992), Latvia (SopS 5/1993), Romania (SopS 121/1992), Liettua (SopS 119/1992), Uzbekistan (SopS 74/1993), Ukraina (SopS 6/1994), Valko-Venäjä (SopS 89/1994), Turkki (SopS 29/1995), Chile (SopS 23/1996), Vietnam (SopS 27/1996), Argentiina (SopS 21/1996), Korean tasavalta (SopS 25/1996), Thaimaa (SopS 35/1996), Slovakia (tehty Tshekin ja Slovakian liittotasavallan kanssa, SopS 73/1991), Peru (SopS 33/1996), Arabiemiraattien liitto (SopS 22/1997), Kuwait (SopS 32/1997), Indonesia (SopS 34/1997), Moldova (SopS 42/1997), Kazakstan (SopS 20/1998), Puola (SopS 28/1998), Albania (SopS 16/1999), Oman (SopS 18/1999), Bulgaria (SopS 50/1999), Filippiinit (SopS 52/1999), Libanon (SopS 4/2000), Slovenia (SopS 37/2000), Meksiko (SopS 54/2000), Etelä-Afrikan tasavalta (SopS 8/2001), Bosnia ja Hertsegovina (SopS 77/2001) ja Ecuador (SopS 79/2001).

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Sopimukseen liittyvät määräykset tähtäävät lähinnä yritysten sijoituksiin kohdistuvan mielivaltaisen kohtelun mahdollisuuksien vähentämiseen ja sijoitusympäristön ennakoitavuuden lisäämiseen kohdemaassa. Sopimus pyrkii vähentämään ulkomaisiin sijoituksiin liittyvää poliittista maariskiä ja alentamaan siten yritysten sijoituskynnystä. Sopimuksella halutaan vaikuttaa myös ulkomaisiin sijoituksiin liittyviä rahoituskustannuksia alentavasti.

Sopimuksessa määritellään sijoittajan ja sijoituksen käsitteet sekä sopimuksen maantieteellinen soveltamisala. Sopimuksella edistetään sijoituksia yleisesti ja suojellaan maahan tehtyjä sijoituksia.

Sopimuksen mukaan kumpikin sopimuspuoli myöntää alueellaan toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksille oikeudenmukaisen kohtelun sekä yleisen järjestyksen ylläpitämiseen ehdottomasti tarvittavia toimenpiteitä koskevin varauksin, täysimääräisen suojan ja turvan. Tällaisiin sijoituksiin on sovellettava vähintään yhtä edullista kohtelua kuin

omien sijoittajien tai kolmansien maiden sijoittajien sijoituksille, riippuen siitä kumpi kohtelu on sijoittajan kannalta edullisempi.

Sopimuksen tarkoittamia sijoituksia voi kansallistaa, pakkolunastaa tai muuten ottaa haltuun, mutta ainoastaan ei-syrjivältä pohjalta ja yleisen edun sitä vaatiessa. Toimenpiteeseen voidaan ryhtyä vain viipymättä tapahtuvaa, oikeudenmukaista ja kohtuullista korvausta vastaan asianmukaisin laillisin menettelyin.

Sodasta, aseellisesta selkkauksesta, hätätilasta tai vastaavasta johtuva sijoitusten kärsimä vahinko on hyvitetävää tai korvattava vähintään samantasoisesti kuin oman maan tai kolmansien maiden sijoittajien osaksi tuleva hyvitys sen mukaan, kumpi niistä on sijoittajalle edullisempi.

Sopimuksella varmistetaan varojen välitön siirtovapaus vaihdettavissa valuutoissa siirtopäivänä vallitsevaan vaihtokurssiin sekä juoksevien maksujen että pääomien osalta.

Mikäli sijoittajan ja toisen sopimuspuolen välillä syntyy riitaisuuksia, on sopimuksessa määräykset tuomioistuin- ja kansainvälisestä välimiesmenettelystä. Sopimuksen tulkintaan ja soveltamiseen liittyvät erimielisyydet sopijapuolten välillä ratkaistaan kutakin yksittäistapausta varten perustettavassa kansainvälisessä välimiesoikeudessa.

Esitys sisältää ehdotuksen blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole suoranaisia valtiontaloudellisia vaikutuksia. Esityksellä pyritään edistämään suomalaisten yritysten toimintamahdollisuuksia toisessa sopimusmaassa luomalla niiden sijoitustoiminnalle suotuisimmat ja turvatummat edellytykset.

4. Asian valmistelu

Suomen viranomaiset sekä teollisuuden järjestöt ovat pitäneet tarkoituksenmukaisena sijoituksia edistävän ja suojaavan sopimuksen tekoa Marokon kanssa. Tämän johdosta ulkoasiainministeriö teki elokuussa 1995 aloitteen Marokolle sopimusneuvottelujen aloit-

tamiseksi ja toimitti samalla Suomen sopimusluonnoksen. Ensimmäinen neuvottelukierros käytiin Rabatissa joulukuussa 1995 ja seuraava neuvottelukierros Helsingissä heinäkuussa 1996. Tuolloin vielä avoimiksi jääneitä sopimuskohtia on sittemmin selvitetty edelleen kirjeenvaihdolla niin, että sopimus saatiin valmiiksi heinäkuussa 2001.

Ulkoasiainministeriö pyysi sopimuksen hyväksymistä varten lausunnot ministeriön ulkopuolisilta tahoilta valtiovarainministeri-

öltä, kauppaja teollisuusministeriöltä, Suomen Pankilta, Finnvera Oy:ltä, Keskuskauppakamarilta, Teollisuuden ja Työnantajain keskusliitolta, Metsäteollisuus ry:ltä sekä Metalliteollisuuden keskusliitolta.

Sopimus allekirjoitettiin Rabatissa 1. päivänä lokakuuta 2001 ulkomaankauppaministeri Kimmo Sasin toimesta. Marokon puolesta sopimuksen allekirjoitti maan talous- ja valtiovarainministeri Fathallah Oualalou.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Sopimuksen sisältö

Sopimuksessa on tavanomaiset määritelmät sijoituksista, sijoittajista, tuotoista, sekä sopimuksen maantieteellisestä sovellutusalaista (*art. 1*).

Kumpikin sopimuspuoli sitoutuu edistämään sekä suojelemaan alueellaan olevia toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksia ja myöntämään niille oikeudenmukaisen kohtelun ja täysimääräisen suojan ja turvan. Sijoitusten laajentamisen tai muuttamisen täytyy tapahtua vallitsevan lain puitteissa, muttei saa olla vaikutukseltaan heikompi kuin alkuperäistä sijoitusta tehtäessä (*art. 2*).

Toisen sopimuspuolen sijoittajille ja heidän sijoituksilleen taataan kansallinen tai suosituimmuuskohtelu sen mukaan kumpi on sijoittajan kannalta edullisempi. Suosituimmuusperiaatetta ei kuitenkaan sovelleta alueellisista integraatiojärjestelyistä tai kaksinkertaisen verotuksen välttävästä sopimuksista tai verotusta koskevista yleissopimuksista tai syntyviin etuisuuksiin (*art. 3*).

Omaisuuksien kansallistaminen, pakkolunastus tai muu vastaava toimenpide tulee kysymykseen ainoastaan yleisen edun vaatiessa ja syrjimättömyyden pohjalta. Niistä on suoritettava välitön ja kohtuullinen korvaus. Korvauksen arvon tulee vastata sijoituksen markkina-arvoa ja sille on suoritettava korko korvauksen velotuspäivästä saakka. Korvaus on suoritettava vaihdettavissa valuutoissa (*art. 4*).

Sodan, kapinan, kansallisen hätätilan tai muun vastaavan tapahtuman aiheuttamat menetykset korvataan syrjimättömyysperiaatteen mukaisesti sopimusvaltion sijoittajille niin, että korvaus on vähintään suosituimmuusperiaatteen tai kansallisen kohtelun periaatteen mukainen riippuen siitä, kumpi menettely on sijoittajalle edullisin. Mikäli isäntävaltiona oleva sopimuspuoli katsotaan korvausvelvolliseksi takavarikon tai liiallisen voiman käytön johdosta, on edunpalautuksen tai korvauksen oltava välitön, riittävä ja tosiasiallinen (*art. 5*).

Sopimuspuolet varmistavat toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksiin liittyvien maksujen ja pääomien vapaan siirron verojen

suorittamisen jälkeen. Siirrot tapahtuvat ilman rajoituksia, viipymättä, vaihdettavissa valuutoissa ja vaihtopäivän kurssiin (*art. 6*).

Sopimuspuolten oikeudet sijaantulijana vahinkojen korvaustapauksissa tunnustetaan (*art. 7*).

Sopimuspuolen sijoittajien sijoituksille turvataan sopimukseen verrattuna paremmat oikeudet silloin, kun hän on niihin kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden velvoitteiden mukaan oikeutettu (*art. 8*).

Kumpikin sopimuspuoli noudattaa sellaisia muita velvoitteita, joita sillä mahdollisesti on toisen sopimuspuolen sijoittajan yksittäisen sijoituksen osalta. Nämä velvoitteet eivät kuitenkaan saa olla ristiriidassa tämän sopimuksen määräysten kanssa (*art. 9*).

Sijoittajan ja isäntäsopimuspuolen välisen riidan ratkaiseminen voidaan sijoittajan valinnan mukaan viedä isäntämaan kansalliseen tuomioistuimeen tai alistaa Washingtonin vuoden 1965 yleissopimuksen mukaiselle ICSID-ratkaisukeskukselle tai Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen kauppaoikeuden komitean (UNCITRAL) sääntöjen mukaiseen tilapäiseen välimiesmenettelyyn, mikäli riidan osapuolet eivät toisin sovi. Väli-tustuomio on lopullinen ja molempia osapuolia sitova ja se pannaan täytäntöön kansallisen lainsäädännön mukaisesti (*art. 10*).

Sopimuspuolten väliset riidat ratkaistaan tavanomaisessa kolmijäsenisessä kansainvälisessä välimiesmenettelyssä (*art. 11*).

Sopimusta sovelletaan kaikkiin ennen ja jälkeen sen voimaantuloa tehtyihin sijoituksiin. Sopimus ei kuitenkaan koske ennen sopimuksen voimaantuloa syntyneitä riitoja. (*art. 12*).

Sopimuksen voimaantulo ja loppumääräykset seuraavat tavanomaisia ratkaisuja. Sopimuksen voimassaoloaika on kymmenen vuotta ja irtisanomisen jälkeinen suoja-aika niinkään kymmenen vuotta (*art. 13*).

2. Lakiehdotuksen perustelu

Laki Marokon kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Perustuslain 95 §:n 1 momentissa edellytetään, että kansainvälisen velvoitteen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan valtiosisäisesti voimaan erityisellä voimaansaattamislailalla.

Esitys sisältää ehdotuksen blankettilaiksi.

1 §. Lakiehdotuksen 1 §:llä voimaansaataan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

2 §. Tarkempia säännöksiä voidaan antaa tasavallan presidentin asetuksella.

3 §. Voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella. Laki on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti kuin sopimus tulee voimaan.

3. Voimaantulo

Sopimus tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluttua siitä, kun sopimuspuolet ovat ilmoittaneet toisilleen täyttäneensä valtiosäännöissään sopimuksen voimaantulolle asetetut vaatimukset. Esitykseen sisältyvä voimaansaattamislakiehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan.

4. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja säätämisjärjestys

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan määräys on luettava lainsäädännön alaan kuuluvaksi, jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita, jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla tai jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on jo voimassa lain säännöksiä taikka siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan mukaan kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai

sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp ja PeVL 12/2000 vp).

Sopimuksen 1 artiklassa määritellään sopimuksessa käytetyt käsitteet. Sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien aineellisten sopimusmääräysten sisältöön ja soveltamiseen välillisesti vaikuttavat määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan. Sopimuksen 1 artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan ja edellyttävät eduskunnan suostumusta.

Sopimuksen 4 artiklan mukaan sopimuspuoli saa pakkolunastaa toisen sopimuspuolen sijoittajien tekemiä sijoituksia ainoastaan artiklassa tarkemmin määritellyillä ehdoilla. Artiklassa on lisäksi määräyksiä tällaisen toimenpiteen johdosta maksettavista korvauksista ja niihin liittyvistä koroista. Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu ja omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla. Lisäksi artiklan edellä mainitut määräykset korvausten maksamisesta voivat olla osittain ristiriidassa pakkolunastuslainsäädännön kanssa. Sopimuksen 4 artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 5 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuspuolella on välitön vastuu tietyin edellytyksin vahingosta, joita sen asevoimat tai viranomaiset ovat aiheuttaneet takavari-koimalla tai tuhoamalla toisen sopimuspuolen sijoittajan tekemän sijoituksen tai sijoituksen osan. Valmiuslain 37 §:n 1 momentin (198/2000) mukaan lain nojalla suoritettujen toimenpiteiden johdosta kärsitystä vahingosta suoritetaan täysi korvaus. Pykälän 2 momentin mukaan vahingosta suoritetaan kuitenkin vain kohtuullinen korvaus, jos vahinkoa on vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet huomioon ottaen pidettävä vähäisenä tai jos valtionaloudelliset tai kansantaloudelliset syyt sitä vahinkojen suuren määrän vuoksi välttämättä vaativat. Sopimuksen 5 artiklan määräykset yhdessä 4 artiklan määräysten kanssa voivat olla ristiriidassa valmiuslain korvaussäännösten kanssa tai ainakin voivat valtioneuvoston harkintaa rajoittaen vaikuttaa tapaan, jolla valmiuslain säännöksiä sovelletaan. Määräykset kuuluvat sen vuoksi lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 10 artiklassa määritellään sijoittajan ja sopimuspuolen välisissä riidoissa noudatettavat menettelyt. Sopimuspuolet hyväksyvät omien tuomioistuintensa lisäksi myös välimiesoikeuden toimivallan sijoituksia koskevissa riitaisuuksissa. Välitustuomiot ovat lopullisia ja sitovia. Artiklassa tarkoitettussa välimiesmenettelyssä voi tulla Suomea sitovalla tavalla vahvistetuksi, miten tiettyä lainsäädännön alaan kuuluvaa sopimusmääräystä on tulkittava. Sopimuksen 10 artiklan määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Sopimuksen 11 artiklan mukaan sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat sopimuspuolten väliset riitaisuudet voidaan ratkaista erityisessä välimiesmenettelyssä. Välimiesoikeuden päätös on sitova ja se voi koskea asioita, jotka kuuluvat Suomessa lainsäädännön alaan. Artiklassa tarkoitettussa välimiesmenettelyssä voi tulla Suomea sitovalla tavalla vahvistetuksi, miten tiettyä lainsäädännön alaan kuuluvaa sopimusmääräystä on tulkittava. Tällaisen oikeudellisesti sitovan tulkinnan voidaan katsoa jossain määrin koskevan valtion täysivaltaisuutta ja kuuluvan lainsäädännön alaan.

Yleisperustelujen nykytilaa käsittelevässä jaksossa on lueteltu Suomen voimassa olevat

sijoitusten suojelua koskevat sopimukset. Kaikkien sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista koskevat lait on säädetty tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Nyt käsiteltävänä oleva sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta Marokon kanssa ei poikkea voimassa olevista sopimuksista säätämisjärjestyksen kannalta merkityksellisissä kohdin. Esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan siten hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi Rabatissa 1 päivänä lokakuuta 2001 tehdyn Suomen tasavallan hallituksen ja Marokon kuningaskunnan hallituksen välisen sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Marokon kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Rabatissa 1 päivänä lokakuuta 2001 tehdyn Suomen tasavallan hallituksen ja Marokon kuningaskunnan hallituksen välisen sijoitusten edistämistä ja vastavuoroista suojaamista koskevan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa tasavallan presidentin asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

Helsingissä 30 päivänä marraskuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Jan-Erik Enestam*

SOPIMUS**SUOMEN TASAVALLAN
HALLITUKSEN JA MAROKON
KUNINGASKUNNAN HALLITUKSEN
VÄLILLÄ SIJOITUSTEN EDISTÄMI-
SESTÄ JA VASTAVUOROISESTA
SUOJAAMISESTA**

Suomen tasavallan hallitus ja Marokon kuningaskunnan hallitus, jäljempänä sopimuspuolet, jotka

- haluavat kehittää ja syventää taloudellista ja teollista yhteistyötä;
- haluavat luoda ja pitää yllä suotuisat olosuhteet sopimuspuolen sijoittajien sijoituksille, jotka ovat toisen sopimuspuolen alueella;
- ovat tietoisia siitä, että näiden sijoitusten suojaaminen sopimuksen perusteella edistää sijoitusten liikkumista ja liiketoimintaan liittyviä aloitteita, ja siten molempien sopimuspuolten taloudellista vaurautta;

ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla*Määritelmät*

Tässä sopimuksessa:

1. "Sijoitus" tarkoittaa kaikenlaista varallisuutta, välitöntä tai välillistä, jonka sopimuspuolen sijoittajat ovat hankkineet tai perustaneet toisen sopimuspuolen alueella tämän sopimuspuolen lakien ja määräysten mukaisesti, mukaan luettuna erityisesti, ei kuitenkaan yksinomaan:

a) irtain ja kiinteä omaisuus, sekä muut omistusoikeudet, kuten kiinnitykset ja pantti- ja pidätys oikeudet, vakuudet, nautintaoikeudet, vuokraoikeudet ja muut vastaavat oikeudet;

AGREEMENT**BETWEEN THE GOVERNMENT
OF THE REPUBLIC OF FINLAND
AND THE GOVERNMENT OF THE
KINGDOM OF MOROCCO ON THE
PROMOTION AND RECIPROCAL
PROTECTION OF INVESTMENTS**

The Government of the Republic of Finland and the Government of the Kingdom of Morocco, hereinafter referred to as the Contracting Parties;

- DESIRING to develop and deepen economic and industrial cooperation;
- DESIRING to create and maintain favourable conditions for investments by investors of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party;
- RECOGNIZING that the protection of these investments on the basis of an Agreement will stimulate the flow of investments and business initiatives with a view to the economic prosperity of the two Contracting Parties;

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

Article 1*Definitions*

For the purposes of this Agreement:

1. The term "Investment" means every kind of asset, direct or indirect, acquired or established by investors of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party in accordance with the laws and regulations of the latter Party, in particular, though not exclusively:

(a) movable and immovable property, as well as all other property rights such as mortgages and liens, securities, usufruct, leasing and similar rights,

- b) osakkeet ja muut osuudet yrityksestä;
- c) vaateet rahaan ja oikeudet muihin suoritteisiin, joilla on taloudellista arvoa;
- d) oikeudet henkiseen ja teolliseen omaisuuteen, mukaan luettuna tekijänoikeudet, patentit, tavaramerkit, toiminimet, valmistus- ja myyntioikeudet, teolliset mallioikeudet, tekniset valmistusmenetelmät, tietotaito ja asiakaskunta;
- e) lakiin tai sopimukseen perustuvat kaupalliset luvat, kuten luvat etsiä, louhia tai hyödyntää luonnonvaroja.
2. Mikään varallisuuden tai pääoman oikeudellisen sijoitus- tai uudelleensijoitusmuodon muutos ei vaikuta sen luonteeseen tämän sopimuksen mukaisena sijoituksena.
3. Nämä sijoitukset tulee tehdä sen sopimuspuolen lakien ja määräysten mukaisesti, jossa sijoitus tehdään.
4. "Sijoittaja" tarkoittaa
- a) luonnollista henkilöä, joka on Marokon tai Suomen kansalainen Marokon kuningaskunnan tai Suomen tasavallan lainsäädännön mukaisesti, ja joka tekee sijoituksen toisen sopimuspuolen alueella,
- b) oikeushenkilöä, kuten yhtiötä, yhtymää, toiminimeä, taloudellista järjestöä tai yhdistystä, jonka päätoimipaikka on Marokon kuningaskunnan tai Suomen tasavallan alueella ja joka on perustettu Marokon tai Suomen lainsäädännön mukaisesti ja tekee sijoituksen toisen sopimuspuolen alueella.
5. "Tuotto" tarkoittaa sijoituksesta saatuja kokonaistuloja, kuten voittoja, osinkoja, korkoja, maksuja tai muuta laillista tuottoa.
6. "Alue" tarkoittaa:
- a) Suomen tasavallan osalta: kaikkia maa- ja merialueita, mukaan luettuna merivyöhykkeet, joihin nähden Suomen tasavallalla on kansainvälisen oikeuden mukaisesti täysivaltaiset oikeudet tai lainkäyttövalta.
- b) Marokon kuningaskunnan osalta: Marokon kuningaskunnan alue, mukaan luet-
- (b) shares, stocks and any other forms of participation in enterprises;
- (c) claims to money and title to any other performance having an economic value;
- (d) intellectual and industrial property rights, including copyrights, patents, trademarks, tradenames, franchises, industrial designs, technical processes, know-how and clientele;
- (e) commercial concessions conferred by law or under contract, including concessions to search for, extract or exploit natural resources.
2. Any change in the legal form in which the assets and capital are invested or reinvested shall not affect their character as investments in the sense of the present Agreement.
3. These investments must be carried out according to the laws and regulations in force in the Contracting Party in whose territory the investment is made.
4. The term "Investor" means
- (a) any natural person who is a Finnish or a Moroccan national by virtue of the legislation of the Republic of Finland or the Kingdom of Morocco respectively and who makes an investment in the territory of the other Contracting Party,
- (b) any legal person, such as a company, corporation, firm, business organization or association, which has its main office in the territory of the Republic of Finland or the Kingdom of Morocco and which is constituted in accordance with the Finnish or Moroccan laws respectively and which makes an investment in the territory of the other Contracting Party.
5. The term "Returns" means the total amounts yielded by investments such as profits, dividends, interests, fees or other legal returns.
6. The term "Territory" means:
- (a) with respect to the Republic of Finland: all land and sea areas, including the maritime zones over which the Republic of Finland exercises, in accordance with international law, sovereign rights or jurisdiction.
- (b) with respect to the Kingdom of Morocco: the territory of the Kingdom of Mo-

tuna kaikki merialueet, jotka sijaitsevat Marokon kuningaskunnan aluevesien ulkopuolella, ja joihin sen vuoksi on tai olisi viitattava Marokon kuningaskunnan lainsäädännössä, ja jotka ovat alueita, joilla Marokon kuningaskunta voi kansainvälisen oikeuden mukaisesti käyttää oikeuksiaan merenpohjaan ja sen sisustaan sekä luonnonvaroihin.

2 artikla

Sijoitusten edistäminen ja suojaaminen

1. Kumpikin sopimuspuoli kannustaa toisen sopimuspuolen sijoittajia tekemään sijoituksia alueellaan ja hyväksyy tällaiset sijoitukset lakiansa ja määräystensä mukaisesti.

2. Sijoituksen laajentaminen, muuttaminen tai muodonmuutos, joka suoritetaan sen sopimuspuolen voimassaolevien lakien ja määräysten mukaisesti, jonka alueella sijoitus tehdään, katsotaan uudeksi sijoitukseksi. Tämän uuden sijoituksen hyväksymistä koskevien ehtojen tulee kuitenkin olla yhtä edullisia kuin niiden, joita sovelletaan alkuperäiseen sijoitukseen.

3. Sijoituksille, joita sopimuspuolen sijoittaja on tehnyt toisen sopimuspuolen alueella, myönnetään oikeudenmukainen kohtelu sekä yleisen järjestyksen ylläpitämiseen ehdottomasti tarvittavia toimenpiteitä koskevin varauksin, täysimääräinen suoja ja turva. Kumpikin sopimuspuoli sitoutuu varmistamaan, että sen alueella olevien, toisen sopimuspuolen sijoitusten hoitoa, ylläpitoa, käyttöä, nautintaa tai realisointia ei haitata kohtuuttomasti tai syrjivillä toimenpiteillä.

4. Sijoitusten tuotolle, ja niiden uudelleensijoitukselle, joka on tehty sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella sijoitus on tehty, myönnetään sama suoja kuin alkuperäiselle sijoitukselle.

rocco, including all maritime areas situated beyond the territorial waters of the Kingdom of Morocco which have been or could have been therefore referred to in the legislation of the Kingdom of Morocco, in accordance with international law, as being an area within which the Kingdom of Morocco can exercise its rights in relation to the seabed and to the maritime subsoil as well as to natural resources.

Article 2

Promotion and Protection of Investments

1. Each Contracting Party shall in its territory encourage investments by investors of the other Contracting Party and admit such investments in accordance with its laws and regulations.

2. Any extension, modification or transformation of an investment, performed according to the laws and regulations in force of the Contracting Party in the territory of which the investment is made, is considered as a new investment. However, the conditions for the admission of this new investment shall not be less favourable than those applied to the initial investment.

3. Investments by investors of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party shall be accorded fair and equitable treatment by the latter Party as well as, with reservations relating to measures strictly necessary for the maintenance of public order, full and complete protection and security. Each Contracting Party shall undertake to assure that the management, maintenance, use, enjoyment or liquidation of the investments of the other Contracting Party in its territory are not impeded by unreasonable or discriminatory measures.

4. The returns of the investment and, in case of their reinvestment in accordance to the legislation of the Contracting Party in whose territory the investment is made, enjoy the same protection as accorded to the initial investment.

3 artikla

Sijoitusten kohtelu

1. Kumpikin sopimuspuoli varmistaa alueellaan toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksille oikeudenmukaisen kohtelun, joka on yhtä edullinen kuin sen omien sijoittajien tai suosituimmuusasemassa olevien maiden sijoittajien sijoituksille myönnetty kohtelu, sen mukaan kumpi niistä on sijoittajalle edullisempi.

2. Kumpikin sopimuspuoli varmistaa alueellaan toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksiin liittyvälle toiminnalle yhtä edullisen kohtelun kuin se myöntää omille sijoittajilleen tai suosituimmuusasemassa olevien maiden sijoittajille, sen mukaan kumpi niistä on sijoittajalle edullisempi.

3. Suosituimmuuskohtelu ei koske erioikeuksia, joita sopimuspuoli myöntää kolmannen valtion sijoittajille sillä perusteella, että tämä on vapaakauppavyöhykkeen, talous- tai tulliliiton, yhteismarkkinoiden tai muun taloudellisen järjestäytymismuodon tai vastaavan kansainvälisen sopimuksen tai yleissopimuksen osapuolena tai assosiaatiojäseneinä, tai kaksinkertaisen verotuksen ehkäisemistä koskevan yleissopimuksen tai muun verotusta koskevan yleissopimuksen sopimuspuolena.

4 artikla

Pakkolunastus ja korvaus

1. Mikään kansallistamis- tai pakkolunastustoimenpide tai muu toimenpide, jolla on vastaava vaikutus ja jonka sopimuspuolen viranomaiset voivat kohdistaa toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksiin, ei saa olla syrjivä eikä sen syynä saa olla muu kuin yleinen hyöty. Toimenpiteet suoritetaan oikeudenmukaista menettelyä noudattaen.

2. Sopimuspuoli, joka on ryhtynyt tällaisiin toimenpiteisiin, maksaa edunsaajalle viipymättä oikeudenmukaisen ja kohtuullisen korvauksen, jonka kokonaismäärä vastaa kyseisen sijoituksen markkina-arvoa sitä

Article 3

Treatment of Investments

1. Each Contracting Party shall in its territory ensure to investments by investors of the other Contracting Party fair and equitable treatment, which is not less favourable than that which it accords to investments of its own investors or to investments of the most favoured nation, whichever is the more favourable to the investor.

2. Each Contracting Party shall in its territory ensure to investors of the other Contracting Party, concerning activities relating to their investments, treatment which is not less favourable than that which it accords to its own investors or to investors of the most favoured nation, whichever is the more favourable to the investor.

3. The treatment of the most favoured nation does not apply to privileges which a Contracting Party accords to investors of a third State by virtue of its participation in or of its association with a free trade zone, an economic or a customs union, a common market or any other form of regional economic organization or a similar international agreement or a convention aiming to avoid the double taxation or any other convention relating to taxation.

Article 4

Expropriation and Compensation

1. Any measure of nationalisation, expropriation or any other measure having an equivalent effect which could be taken by the authorities of one Contracting Party against investments made by investors of the other Contracting Party must be neither discriminatory nor motivated by reasons other than public utility. The measures shall be taken under due legal process.

2. The Contracting Party which has taken such measures shall pay to the beneficiary, without delay, a fair and reasonable compensation, the total of which corresponds to the market value of the investment in ques-

päivää edeltävänä päivänä, jona toimenpiteisiin on ryhdytty tai ne julkistettiin.

3. Korvauksen suuruuden määrittämistä ja maksua koskeviin järjestelyihin tulee ryhtyä nopeasti, viimeistään pakkolunastusajan kohtana. Maksun viivästyessä korvaukseen lasketaan kansainvälistä markkinakorkoa vastaava korko siitä päivästä lukien, jona maksu on velottavissa. Korvaus maksetaan sijoittajille vaihdettavassa ja vapaasti siirrettävässä valuutassa.

5 artikla

Menetysten korvaaminen

1. Sopimuspuoli myöntää toisen sopimuspuolen sijoittajille, jotka kärsivät vahinkoa tai menetyksiä sodan tai muun aseellisen selkkauksen, vallankumouksen, kansallisen hätätilan, mellakan, kapinan tai muun vastaavan tapahtuman vuoksi sen alueella, edunpalautuksen, hyvityksen, vahingonkorvauksen tai muun järjestelyn osalta kohtelun, joka ei ole syrjivä ja on vähintään yhtä edullinen kuin kohtelu, jonka tämä sopimuspuoli myöntää omille sijoittajilleen tai suosituimmuusasemassa olevan maan sijoittajille, sen mukaan kumpi niistä on sijoittajalle edullisempi.

2. Sen vaikuttamatta tämän artiklan 1 kappaleen soveltamiseen, sopimuspuolen sijoittajille, jotka jonkin kyseisessä kappaleessa tarkoitettun tilanteen vuoksi kärsivät toisen sopimuspuolen alueella menetyksiä, jotka johtuvat siitä, että asevoimat tai viranomaiset ovat pakko-ottaneet tai tuhonneet sijoittajien omaisuutta siten, että se ei ole aiheutunut taistelusta tai tilanne ei ole sitä edellyttänyt, myönnetään välitön, riittävä ja tehokas edunpalautus tai korvaus.

6 artikla

Siirrot

1. Kumpikin sopimuspuoli, jonka alueella toisen sopimuspuolen sijoittajat ovat tehneet sijoituksia, varmistaa, että nämä sijoit-

tion on the eve of the day when the measures are taken or made public.

3. The arrangements for the determining and payment of the compensation must be taken promptly, at the latest at the time of the expropriation. In case of a delay of payment the compensation shall carry interest at international market rate from the date when the payment was eligible. The compensation shall be payable to the investors in convertible and freely transferable currency.

Article 5

Compensation for Losses

1. Investors of a Contracting Party whose investments suffer damages or losses owing to war or other armed conflict, revolution, a state of national emergency, riot, insurrection or other similar event in the territory of the other Contracting Party shall be accorded by the latter Contracting Party treatment, as regards restitution, indemnification, compensation or other settlement, which is non-discriminatory and at least equal to the treatment accorded to its own investors or to investors of the most favoured nation, whichever is the more favourable to the investor.

2. Without prejudice to paragraph 1 of this Article, investors of a Contracting Party whose investments, in any of the situations referred to in this paragraph, suffer in the territory of the other Contracting Party losses resulting from the requisition or destruction of their possessions by the armed forces or by the authorities, which was not caused by combat action or was not required by the necessity of the situation, shall be accorded by the other Contracting Party prompt, adequate and effective restitution or compensation.

Article 6

Transfers

1. Each Contracting Party, in whose territory investments have been effected by investors of the other Contracting Party, shall

tajat voivat verovelvoitteiden suorittamisen jälkeen vapaasti siirtää vaihdettavassa valuutassa näihin sijoituksiin liittyviä käteisvaroja, ja erityisesti, ei kuitenkaan yksinomaan:

a) pääomaa tai sijoituksen ylläpitämiseen tai kasvattamiseen tarkoitettuja lisäsummia;

b) voittoja, osinkoja, korkoja, maksuja ja muita tuottoja;

c) sijoitukseen liittyvien lainojen takaisinmaksuun ja niiden korkojen maksuun vaadittuja rahasummia;

d) sijoituksen kokonaan tai osittain tapahtuvasta realisoinnista saatuja tuloja;

e) 4 ja 5 artiklan mukaisesti maksettuja korvauksia;

f) sopiva kiintiö palkkoja ja muita palkkioita, jotka kuuluvat sopimuspuolen kansalaisille, joilla on oikeus työskennellä toisen sopimuspuolen alueella sijoituksen yhteydessä; ja

g) riitojen ratkaisusta aiheutuvia maksuja.

2. Tämän artiklan 1 kappaleessa tarkoitetut siirrot tehdään siirtopäivänä vallitsevan vaihtokurssin mukaisesti ja ilman rajoituksia tai viipymättä, vapaasti vaihdettavassa valuutassa.

3. Tämän artiklan mukaiset takuut ovat vähintään samat kuin ne, jotka myönnetään suosituimmuusasemassa olevan maan sijoittajille.

7 artikla

Sijaantulo

1. Jos sopimuspuoli tai sen edustajaksi määrätty taho suorittaa maksun omalle sijoittajalleen sellaisen muita kuin kaupallisia riskejä koskevan takuun perusteella, joka on myönnetty toisen sopimuspuolen alueella olevaa sijoitusta varten, viimeksi mainittu sopimuspuoli tunnustaa kaikkien tällaiseen sijoitukseen liittyvien oikeuksien ja vaateiden siirtämisen takuun antajalle sijaantulon perusteella, ja tunnustaa takuun antajan oikeuden käyttää näitä oikeuksia ja esittää näitä vaateita samassa määrin kuin alkuperäinen sijoittaja.

ensure these investors, after the settlement of tax obligations, the free transfer in a convertible currency of the liquid assets relating to these investments and in particular, though not exclusively:

(a) of capital or an additional amount for the purpose of maintaining or increasing the investment;

(b) of profits, dividends, interest, fees and other current returns;

(c) of the sums necessary for the reimbursement of loans and interest relating to the investment;

(d) of the proceeds from the total or partial liquidation of an investment;

(e) of compensations paid pursuant to Articles 4 and 5;

(f) of an appropriate quota of the salaries and other remunerations belonging to the citizens of a Contracting Party who are allowed to work in the territory of the other Contracting Party in connection with an investment; and

(g) of payments resulting from the settlement of disputes.

2. The transfers referred to in paragraph 1 shall be effected at the rate of exchange applicable on the date of transfer and shall be made without any restriction or delay, in a freely convertible currency.

3. The guarantees foreseen by this Article are at least equal to those accorded to the investors of the most favoured nation.

Article 7

Subrogation

1. If a Contracting Party or its designated agency (insurer) makes a payment to its own investor by virtue of a guarantee against non commercial risks accorded in respect of an investment in the territory of the other Contracting Party, the latter Contracting Party shall recognize the subrogation to the insurer of all the rights and claims ensuing from such an investment, and shall recognize that the insurer is entitled to exercise these rights and to enforce the claims to the same extent as the original investor.

2. Kaikki sopimuspuolen ja takuun antajan väliset riidat, jotka koskevat sijaantuloa, ratkaistaan tämän sopimuksen 10 artiklan määräysten mukaisesti.

8 artikla

Sovellettavat säännöt

Kun sijoitukseen liittyvää kysymystä säännellään samanaikaisesti tällä sopimuksella ja sopimuspuolen kansallisella lainsäädännöllä tai olemassaolevilla kansainvälisillä yleissopimuksilla, jotka sopimuspuolten on tarkoitus allekirjoittaa tulevaisuudessa, toisen sopimuspuolen sijoittajat voivat määrätä, että heille edullisempia määräyksiä sovelletaan ensisijaisesti.

9 artikla

Muut velvoitteet

1. Sopimuspuolen sijoittajat voivat tehdä toisen sopimuspuolen kanssa erityisiä sitoumuksia, joiden määräykset eivät kuitenkaan saa olla tämän sopimuksen vastaisia. Tämä sopimus sääntelee myös sijoituksia, joita tällaisten erityisten sitoumusten nojalla tehdään.

2. Kumpikin sopimuspuoli varmistaa, että se kaikkina aikoina täyttää velvoitteet, joita sillä on toisen sopimuspuolen sijoittajiin nähden.

10 artikla

Sijoitukseen liittyvien riitojen ratkaisu

1. Kaikki sopimuspuolen ja toisen sopimuspuolen sijoittajan väliset sijoituksia koskevat riidat ratkaistaan mahdollisuuksien mukaan sovinnollisesti riidan osapuolten välisin neuvotteluin.

2. Jos sovinnollista ratkaisua ei saavuteta riidan osapuolten välisellä suoralla sopimuksella kuuden kuukauden kuluessa kir-

2. All disputes between a Contracting Party and the insurer concerning subrogation shall be settled according to the provisions of Article 10 of this Agreement.

Article 8

Applicable Rules

When a question relating to the investments is regulated at the same time by the present Agreement and by the national legislation of a Contracting Party or by existing international conventions or by international conventions to be signed by the Parties in the future, the investors of the other Contracting Party can make the provisions which are most favourable for them to prevail.

Article 9

Other Obligations

1. The investors of one Contracting Party can conclude with the other Contracting Party specific engagements whose provisions, however, may not be contrary to the present Agreement. Investments effected by virtue of such specific engagements are also regulated by the present Agreement.

2. Each Contracting Party shall ensure they will at every moment meet their engagements in respect of the investors of the other Contracting Party.

Article 10

Settlement of Disputes relating to Investments

1. All disputes relating to investments between a Contracting Party and an investor of the other Contracting Party shall be settled, if possible, amicably through consultations and negotiations between the parties to the dispute.

2. If an amicable settlement through a direct agreement between the parties to the dispute is not reached within six months

jällisen ilmoituksen antamispäivästä, riita saatetaan sijoittajan valinnan mukaisesti ratkaistavaksi:

a) sen sopimuspuolen toimivaltaiseen tuomioistuimeen, jonka alueella sijoitus on tehty;

b) sijoituksia koskevien riitaisuusien kansainväliselle ratkaisukeskukselle (ICSID), joka on perustettu 18 päivänä maaliskuuta 1965 Washingtonissa allekirjoitettavaksi avatun, valtioiden ja toisten valtioiden kansalaisten välisten sijoituksia koskevien riitaisuusien ratkaisemista koskevan yleis-sopimuksen mukaisesti;

c) tai, elleivät riidan osapuolet toisin sovi, tilapäiselle välimiesoikeudelle, joka perustetaan Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen kauppaoikeuden komitean (UNCITRAL) välimiesmenettelysääntöjen mukaisesti.

Tätä tarkoitusta varten molemmat riidan osapuolet antavat peruuttamattoman suostumuksensa sille, että kaikki sijoituksiin liittyvät riidat saatetaan yllämainitun tuomioistuimen ratkaistavaksi tai vaihtoehtoiseen välimiesmenettelyyn.

3. Kumpikaan sopimuspuolista, joka on riidan osapuolena, ei voi missään välimiesmenettelyn vaiheessa tai välimiesoikeuden päätöksen täytäntöönpanovaiheessa vedota siihen, että sijoittaja, joka on riidan toisena osapuolena, on saanut vakuutuksen perusteella korvauksen, joka kattaa sen menetykset kokonaan tai osittain.

4. Välimiesoikeus antaa päätöksensä sen riidan osapuolena olevan sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella sijoitus on, mukaan luettuna kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt, tämän sopimuksen määräykset, sellaisten erityisten sopimusten ehdot, joita mahdollisesti tehdään sijoituksen osalta, sekä kansainvälisen oikeuden periaatteet.

5. Välimiesoikeuden päätökset ovat lopullisia ja sitovat riidan osapuolia. Kumpikin sopimuspuoli sitoutuu panemaan nämä päätökset täytäntöön kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

from the date of a written notification, the dispute shall, at the choice of the investor, be submitted:

(a) to a competent tribunal of the Contracting Party in whose territory the investment has been made;

(b) or to arbitration by the International Centre for the Settlement of Investment Disputes (I.C.S.I.D.), established by the Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States, opened for signature at Washington on 18 March 1965;

(c) or to an ad hoc arbitration tribunal, which unless otherwise agreed upon by the parties to the dispute, is to be established under the Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL).

For this purpose both parties to the dispute give their irrevocable consent in respect of the fact that all disputes relating to investments are submitted to the above mentioned tribunal or alternative arbitration procedures.

3. Neither of the Contracting Parties, which is a party to a dispute, can raise an objection, at any phase of the arbitration procedure or of the execution of an arbitration sentence, on account of the fact that the investor, which is the opposing party of the dispute, had received an indemnification covering the whole or a part of its losses by virtue of an insurance.

4. The Arbitration Tribunal shall give its ruling on the basis of the national law of the Contracting Party, which is a party to the dispute, in the territory of which the investment is situated, including the rules of conflict of laws, the provisions of the present Agreement, the terms of particular agreements which may be concluded in respect of the investment as well as the principles of international law.

5. The arbitration awards are final and binding to the parties to the dispute. Each Contracting Party undertakes to execute these awards according to its national legislation.

11 artikla

Sopimuspuolten välisten riitojen ratkaisu

1. Kaikki sopimuspuolten väliset riidat, jotka koskevat tämän sopimuksen tulkintaa tai soveltamista, ratkaistaan mahdollisuuksien mukaan näiden kahden sopimuspuolen välillä diplomaattiteitse.

2. Jos riitaa ei voida ratkaista tällä tavoin, se annetaan ratkaistavaksi sekakomissiolle, joka koostuu sopimuspuolten edustajista, ja joka kokoontuu viipymättä nopeamman sopimuspuolen pyynnöstä.

3. Jos sekakomissio ei onnistu ratkaisemaan riitaa kuuden kuukauden kuluessa neuvottelujen aloituspäivästä, se saatetaan välimiesoikeuden ratkaistavaksi toisen sopimuspuolen pyynnöstä.

4. Välimiesoikeus muodostetaan seuraavasti: kumpikin sopimuspuoli nimeää yhden välimiehen, ja nämä kaksi välimiestä valitsevat yhdessä kolmannen välimiehen, joka on kolmannen valtion kansalainen, ja jonka sopimuspuolet nimeävät välimiesoikeuden puheenjohtajaksi. Välimiehet nimetään kolmen kuukauden kuluessa ja puheenjohtaja viiden kuukauden kuluessa päivästä, jona toinen sopimuspuolista ilmoittanut toiselle sopimuspuolelle aikomuksestaan saattaa riita välimiesoikeuden käsiteltäväksi.

5. Jos tämän artiklan 4 kappaleessa tarkoitettuja määräaikoja ei ole noudatettu, kumpi tahansa sopimuspuoli voi pyytää Kansainvälisen tuomioistuimen puheenjohtajaa suorittamaan tarpeelliset nimeämiset. Jos Kansainvälisen tuomioistuimen puheenjohtaja on jommankumman sopimuspuolen kansalainen tai jos puheenjohtaja on estynyt hoitamaan tehtävää, Kansainvälisen tuomioistuimen varapuheenjohtajaa pyydetään suorittamaan tarpeelliset nimeämiset. Jos varapuheenjohtaja on jommankumman sopimuspuolen kansalainen tai jos hän on estynyt hoitamaan tehtävää, virkaiältään vanhinta tuomioistuimen jäsentä, joka ei ole kummankaan sopimuspuolen kansalainen, pyydetään suorittamaan tarpeelliset nimeämiset.

Article 11

Settlement of Disputes between the Contracting Parties

1. All disputes between the Contracting Parties concerning the interpretation or the application of this Agreement shall be settled, if possible, between the two Contracting Parties through diplomatic channels.

2. If the dispute cannot thus be settled, it shall be submitted to a joint commission, composed of representatives of the Contracting Parties; it convenes without delay, at the request of the most diligent Party.

3. If the dispute cannot be settled by the joint commission within six months from the date of the beginning of the negotiations, it shall be submitted to an arbitration tribunal at the request of one of the Contracting Parties.

4. The arbitration tribunal shall be constituted in the following way: each Contracting Party shall appoint one arbitrator, and these two arbitrators shall then together choose a third arbitrator, who is a national of a third state, to be appointed Chairman of the tribunal by the Contracting Parties. The arbitrators shall be appointed within three months and the Chairman within five months from the date on which one of the Contracting Parties has advised the other Contracting Party of its intention to submit the dispute to an arbitration tribunal.

5. If the time limits referred to in paragraph (4) of this Article have not been complied with either Contracting Party may invite the President of the International Court of Justice to make the necessary appointments. If the President of the International Court of Justice is a national of either Contracting Party or if the President is prevented from discharging this task, the Vice-President of the International Court of Justice shall be invited to make the necessary appointments. If the Vice-President is a national of either Contracting Party or if he is prevented from discharging this task, the most senior member of the Court who is not a national of either Contracting Party, shall be invited to make the said appointments.

6. Välimiesoikeus antaa päätöksensä tämän sopimuksen ja kansainvälisen oikeuden sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti. Välimiesoikeuden päätös tehdään äänen enemmistöllä. Se on lopullinen ja sitoo sopimuspuolia.

7. Välimiesoikeus päättää omista menettelysäännöistään.

8. Kumpikin sopimuspuoli vastaa välimiehensä ja oman edustuksensa aiheuttamista kuluista välimiesmenettelyn aikana. Sopimuspuolet vastaavat yhtä suurin osuuksin puheenjohtajan kustannuksista sekä mahdollisista muista kustannuksista.

12 artikla

Soveltaminen

Tämä sopimus koskee myös sijoituksia, jotka sopimuspuolen sijoittajat ovat tehneet toisen sopimuspuolen alueella sen lakien ja määräysten mukaisesti ennen sopimuksen voimaantuloa. Tämä sopimus ei kuitenkaan koske riitoja, jotka ovat syntyneet ennen sen voimaantuloa.

13 artikla

Voimaantulo, voimassaolo ja voimassaolon päättyminen

1. Tämä sopimus on ratifioitava ja se tulee voimaan kolmenkymmenen päivän kuluessa siitä, kun jälkimmäinen kahdesta ilmoituksesta, jonka mukaan sopimuspuolen valtiosäännön mukaiset menettelyt on suoritettu, on vastaanotettu.

Sopimus on voimassa kymmenen vuoden ajan. Ellei toinen sopimuspuolista irtisano sopimusta vähintään kuusi kuukautta ennen sen voimassaoloajan päättymistä, sen voimassaoloa jatketaan edelleen hiljaisesti kymmeneksi vuodeksi kerrallaan sillä varuksella, että kummallakin sopimuspuolella on oikeus irtisanoa sopimus kirjallisella ilmoituksella vähintään kuusi kuukautta ennen kuluva voimassaoloajan päättymistä.

2. Tämä sopimus koskee sijoituksia, jotka on tehty ennen sen voimassaolon pääty-

6. The arbitration tribunal gives its ruling on the basis of the provisions of the present Agreement and the rules and principles of international law. The decision of the tribunal shall be adopted by a majority of votes. It shall be final and binding upon the Contracting Parties.

7. The tribunal determines its own rules of procedure.

8. Each Contracting Party shall bear the costs of its arbitrator and of its representation to the arbitral proceedings. The costs of the Chairman and the other costs shall be borne in equal parts by the Contracting Parties.

Article 12

Application

The present Agreement also covers the investments made before its entry into force by the investors of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party, in accordance with its laws and regulations. However, the present Agreement does not apply to disputes arisen prior to its entry into force.

Article 13

Entry into Force, Validity and Expiration

1. This Agreement shall be subject to ratification and enter into force thirty days after the receipt of the last of the two notifications concerning the fulfilment of the respective constitutional procedures of the two Contracting Parties.

It shall remain in force for a period of ten years. Unless one of the Contracting Parties denounce it at least six months before the expiration of its period of validity, it is every time tacitly renewed for a new period of ten years, both Contracting Parties reserving themselves the right to denounce it by a written notification at least six months prior to the date of expiration of the current period of validity.

2. Investments made prior to the date of expiration of the present Agreement remain

mispäivää, kymmenen vuoden ajan kyseisestä voimassaolon päättymispäivästä.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen hallitustensa asianmukaisesti valtuuttamina, ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty Rabatissa 1 päivänä lokakuuta 2001 kahtena alkuperäiskappaleena suomen, arabian, ranskan ja englannin kielellä, kaikkien neljän tekstin ollessa yhtä todistusvoimaisia. Tulkintojen poiketessa toisistaan ovat englannin- ja ranskankieliset tekstit ratkaisevia.

Suomen tasavallan
hallituksen puolesta

Marokon kuningaskunnan
hallituksen puolesta

subject to it for a period of ten years from the date of the said expiration.

In witness thereof the undersigned, duly authorized by their respective Governments, have signed this Agreement.

Done at Rabat on the 1st of October 2001 in two originals, each in the Finnish, Arabian, French and English languages; the four text are equally authoritative. In case of difference of interpretation the French and English texts shall prevail.

For the Government of
the Republic of Finland

For the Government of
the Kingdom of Morocco